

פרק 4 - שירותים חברתיים וביטוח לאומי

מקורות והגדרות

לוחות 1-12: ע//המינהל לשירותים חברתיים

הנתונים מבוססים על ניתוח קובץ מערכת מיון תיקים של המינהל לשירותים חברתיים של עיריית ת"א-יפו ומעודכנים לסוף שנת 2021.

להלן פירוט האגפים והמחלקות, לפי אזורי הפעילות שלהם:

אגף מרכז - צפון - רבעים 1-6

מחלקת עבר הירקון - רבעים 1-2

מחלקת לב העיר למשפחה - רבעים 3-6

מחלקת לב העיר לגיל הזהב - רבעים 3-6

תחנה - טיפול זוגי ומשפחתי.

היחידה לטיפול בהתמכרויות.

אגף דרום - רבעים 7-8

מחלקת שפירים - רובע 8 וא"ס 713

מחלקת חוצות יפו - תת-רובע 72 ואזורים סטטיסטיים: 733-736, 745-747

מחלקת שער יפו - תת-רובע 71 (ללא א"ס 713) ואזורים סטטיסטיים: 731-732, 741-744

מסיל"ה - סיוע למבקשי מקלט ומהגרי עבודה

תחנה - טיפול זוגי ומשפחתי.

היחידה לטיפול בהתמכרויות.

אגף מזרח - רובע 9

מחלקת איילון - תת-רובע 91, ואזורים סטטיסטיים: 921-922, 925-929

מחלקת אחווה - אזורים סטטיסטיים: 924, 931-936

מחלקת אפיקים - תת-רובע 94, ואזורים סטטיסטיים: 923, 937

היחידה לטיפול בהתמכרויות.

לפריסה הגיאוגרפית של האגפים והמחלקות ראה מפה "מטופלים (עם תיק) במחלקות הרווחה כאחוזה מהאוכלוסייה, לפי מחלקה.

מעבר לאגפים ומחלקות בפריסה גיאוגרפית ישנם בתי אב המטופלים במסגרת היחידות העל-אזוריות הבאות: היחידה לדרי רחוב, מרכז אור-נור לטיפול באלימות במשפחה (אשר החליף את מרכז גליקמן נעמ"ת החל בשנת 2020), ומרכז שירות לעיוור (מרש"ל).

יש לציין כי היחידה לדרי רחוב מטפלת בדרי רחוב ללא קשר לכתובת הרשומה בתעודת הזהות. כלומר, גם אם בתעודת זהות רשומה כתובת בעיר אחרת, אולם האדם דר רחוב בתל-אביב-יפו ייחשב כזכאי לקבלת שירות.

במחצית שנת 2018 יושם במינהל שינוי ארגוני בתחום הטיפול באנשים עם מוגבלויות. השינוי כלל ביזור בתי אב שטופלו בשירות לנכויות התפתחותיות למחלקות האזוריות.

במהלך שנת 2019 הועבר הטיפול בזכאי חוק ביטוח סיעוד מהמחלקות לשירותים חברתיים למוסד לביטוח לאומי. מהלך זה הביא לסיום הטיפול של חלק מהאזרחים הוותיקים במחלקות לשירותים חברתיים.

במהלך שנת 2021 הוכרה יחידת מסיל"ה המטפלת במבקשי מקלט ומהגרי עבודה כמחלקת רווחה רשמית באגף דרום, והוגדרה כמחלקה נפרדת במערכת המנל"ר. בעבר חסרי המעמד טופלו גם במסיל"ה וגם במחלקות רווחה נוספות. לא כל מטופלי מסיל"ה מוזנים במערכת המנל"ר.

בית אב	-	תיק על שם בגיר מעל גיל 18. בית אב מוגדר לפי משפחה גרעינית, אשר לא בהכרח גרים תחת קורת גג אחת. בית אב יכול לכלול לכל היותר שני בגירים, כאשר ילד מעל גיל 18 ייחשב כבית אב נפרד.
בתי אב בטיפול	-	מספר בתי אב משפחות ובתי האב קשישים המטופלים ע"י מינהל השירותים החברתיים מתקבל מממצאי מיון התיקים במחלקות, אשר מתבצע מידי שנה החל בשנת 1981.

- **בתי אב קשישים** - כאשר ראש המשפחה הינו מעל גיל 62 אצל נשים או מעל גיל 67 אצל גברים.
- **בתי אב משפחה** - בתי אב בהם ראש המשפחה עדיין לא הגיע לגיל זקנה (גברים - עד 67, נשים - עד 62)
- **ראש משפחה** - נקבע לפי הגבר, או מי שהשייכים לבית האב מגדירים אותו ככזה (בהיעדר גבר בבית האב - האישה תיחשב לראש המשפחה).
- **בתי אב שבראשם הורה עצמאי** - בתי אב בהם ראש המשפחה הוא הורה לילדים מתחת לגיל 18, שהוא אינו נשוי (רווק, אלמן או גרוש) ואין לו בן/בת זוג ידוע בציבור.
- **בתי אב עולים** - בתי אב שמועד עלייתם לארץ הוא משנת 2011 ואילך.

הלוחות בפרק זה, מתייחסים רק לבתי אב שיש להם תיק במינהל השירותים החברתיים. יש להתייחס בזהירות להשוואת נתונים בין שנת 2009 ואילך לשנים קודמות, בשל הגורמים הבאים: בשנת 2009 עבר מינהל השירותים החברתיים לעבוד במערכת מחשובית חדשה (המנל"ר) וחלק מתהליכי העבודה במינהל שונו. בנוסף, נתוני הלוחות שבפרק מתייחסים לתקופות זמן שונות על פני 2009, ולא דווקא לחודש מסוים, כפי שנעשה בשנים אחרות.

מפת אחוז מקבלי השלמת הכנסה בקרב מקבלי קצבת אזרח ותיק, לפי אזור סטטיסטי: המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון.

לוח 13: המוסד לביטוח לאומי וע' מינהל השירותים החברתיים, המרכז למחקר כלכלי וחברתי

לוחות 14-19: המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון

- **קצבת זקנה (קצבת אזרח ותיק)** נועדה להבטיח לתושבי ישראל הכנסה חודשית קבועה לעת זיקנה. קבלת הקצבה תלויה בגיל, ובכך שהמבקש היה מבוטח בביטוח הלאומי תקופה נדרשת על פי חוק. קצבת זיקנה משולמת לכל מבוטח/ת באופן אוניברסלי וללא מבחן הכנסות בגיל הזכאות (הגיל המוחלט). בגיל הפרישה (הגיל המותנה) הקצבה משולמת רק אם המבוטח/ת עמדו במבחן הכנסות מעבודה ומהון. גיל הזכאות (הגיל המוחלט) לקצבה זו היה בעבר 70 לגברים ו-65 לנשים. מיולי 2004, עם יישום חוק גיל הפרישה, גיל הזכאות לגברים נשאר 70, אך לנשים הועלה בהדרגה, עד שבסופו של התהליך, בשנת 2020, יהפוך להיות 70. בגיל הפרישה (הגיל המותנה), הקצבה משולמת רק אם עמד במבחן הכנסות. מיולי 2004, הועלה הגיל המותנה בהדרגה ל-67 לגבר ול-62 לאישה. הנתונים בפרק מתייחסים לכל מקבלי הקצבה מהביטוח הלאומי, בין אם היא מלאה או חלקית.
- **קצבת שארים** - משולמת לשאריו (אלמנה וילדיה) של מבוטח/ת תושב/ת ישראל, לאחר פטירת מבוטח/ת שהיה/הייתה מבוטח/ת שנה לפחות. סכום הקצבה נקבע על פי גיל האלמנה וגיל הילדים. לקצבה הבסיסית משולמות תוספת בגין ילדים ותוספת ותק, והחל באפריל 2008 גם תוספת בעבור שאר שמלאו לו 80 שנה. בשונה מאלמנה, אלמן מוגדר כזכאי לקצבת שארים כל עוד יש עימו ילדים או שהוא עומד במבחן הכנסות כנדרש בחוק.
- **השלמת הכנסה** - בקרב מקבלי קצבאות אזרח ותיק ושארים, השלמת הכנסה זו הינה תוספת הניתנת לזכאים לקצבאות אזרח ותיק ושארים חסרי הכנסה או מעוטי הכנסה, בכפוף למבחני הכנסות עפ"י התנאים המוגדרים בחוק.
- **קצבת ילדים** - קצבת ילדים משולמת בכל חודש למשפחות עם ילדים בישראל עד גיל 18, ומטרתה לסייע בהוצאות הגידול של הילדים. במהלך השנים עברו קצבאות הילדים שינויים רבים, שנעשו בין היתר בסכומים ובתנאי הזכאות של מקבלי הקצבאות. כמו כן, בשנת 2015 הוחלט כי תיפתח תוכנית חיטון לטווח ארוך לכל ילד כחלק משינוי מבנה הקצבה.

- **הבטחת הכנסה**
קצבה המשולמת לבני 20 ומעלה שאינם מסוגלים להבטיח לעצמם הכנסה מעבודה, ושאינם זכאים לתשלומים על פי תוכניות אחרות. הגמלה מיועדת, למי שלא הוצעה להם עבודה או פטורים ממבחן תעסוקה ואין להם מקור קיום, או למי שהכנסתם אינה מגיעה לרמה המוגדרת בחוק, עקב נסיבות שהחוק מכיר בהן (כגון חולים, נכים, נפגעי עבודה או מובטלים). מספר מקבלי הגמלה בלוח 17 מתייחס למשפחות המקבלות את הגמלה, כשבמשפחה יכולה להיות יותר מעילת זכאות אחת. עם זאת, העילה לקבלת הגמלה היא אישית ולא משפחתית. נתוני עילת הזכאות מוצגים בלוח 18.
- **משפחות**
נתוני הביטוח הלאומי לגבי משפחות מבוססים על מבחן תשלום קצבת הילדים עד גיל 18. הקצבה מוענקת למטפל העיקרי בילד (הורה/אפוטרופוס), גם אם הילד אינו מתגורר עימו במשק הבית. הגדרה זו שונה מהגדרת הלמ"ס, בה מתבססים הנתונים על סקר כוח אדם ומגדירים משפחה במידה והילד מתגורר עימה במשך רוב ימות השבוע. בשל ההגדרות השונות נתוני המשפחות עפ"י כל מקור הם שונים.
- **דמי אבטלה**
לדמי אבטלה זכאי מובטל שכיר שהשלים תקופת אכשרה (פרק הזמן הנדרש בחוק שבו שולמו עבור העובד דמי ביטוח אבטלה), מלאו לו 20 שנה וטרם הגיע לגיל הפרישה, ואשר אין בידי שירות התעסוקה עבודה מתאימה להציע לו. החל ב-1995, מובטלים עד גיל 35, חייבים לקבל כל עבודה שמוצעת להם גם אם אינה מתאימה מבחינת מקצוע, שכר ומרחק מהבית. דמי האבטלה נגזרים משכרו של המובטל בשלושת החודשים שקדמו לאבטלה, בשיעורים הולכים ופוחתים עם הגידול בשכר.
- **קצבת נכות**
קצבת נכות משולמת למבוטח תושב ישראל, מגיל 18 עד גיל פרישה, שכתוצאה מליקוי גופני, שכלי או נפשי הנובע ממחלה, מתאונה או ממום מלידה, נגרמה לו נכות רפואית, ובעקבות זאת צומצם כושר ההשתכרות שלו או שאינו מסוגל לעבוד.
- **גמלת סיעוד**
הזכאים לגמלת סיעוד הם תושבי ישראל שהגיעו לגיל פרישה (גיל הפרישה עולה בהדרגה בקרב גברים מ-65 ל-67 ובקרב נשים מ-60 ל-62), הגרים בביתם ותלויים בעזרת הזולת בביצוע רוב פעולות היום-יום. כמו כן, קבלת הקצבה תלויה בגובה הכנסותיו של המבוטח. לזכאים לגמלה ניתנים שירותי סיעוד לבחירה (כגון: עזרה ביתית, ביקור במרכז יום, אספקת חיתולים ושירותי מכבסה) ומאוקטובר 2015 זכאים לגמלה יכולים בתנאים מסוימים לבחור לקבלה בכסף.
- **דמי מזונות**
חוק המזונות נועד לסייע לאישה (או לחילופין, לגבר) ולילדים, תושבי ישראל, שבידיהם פסק דין לתשלום מזונות, והם אינם מקבלים את התשלום מן החייב במזונות. הביטוח הלאומי משלם לזוכה במזונות תשלום חודשי וגובה מהחייב במזונות את הסכום שחויב בו בפסק הדין למזונות.